

حماسه پنجم آبان ۱۳۵۷ مردم گناباد

به روایت اسناد

حسن فاطمی

سرشناسه	: فاطمی، حسن، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: حماسه پنجم آبان ۱۳۵۷ مردم گناباد به روایت اسناد/حسن فاطمی.
مشخصات نشر	: مشهد: نی نگار، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۶ ص: مصور، جدول، نمونه.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۰۰-۴۴-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - گناباد - اسناد و مدارک
موضوع	: Iran -- History -- Islamic Revolution, 1979 -- Gonabad -- Sources
رده بندی کنگره	: DSR۱۵۶۰ / ۱۳۹۷ ف۹/۴
رده بندی دیویی	: ۰۸۳۰۷۲۷/۹۵۵
شماره کتابشناسی	: ۵۴۶۵۳۴۰

حماسه پنجم آبان ۱۳۵۷ مردم گناباد به روایت اسناد

نویسنده: حسن فاطمی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

چاپ: خوشه صحافی: پارسیان

قیمت: ۱۸۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۰۰-۴۴-۶

نشانی: مشهد خیابان آبکوه ۷ دانشسرای ۸ پلاک ۹۰ تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر طبق قرار داد محفوظ است.

هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ممنوع است. متخلفان به موجب قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار میگیرند.

فهرست

۹.....	مقدمه
۱۰.....	ضرورت بحث
۱۰.....	پیشینه بحث
۱۱.....	موقعیت کتاب
۱۱.....	نقش حسیه گناباد در انقلاب
۱۲.....	وضعیت ایران در ۱۳۵۷
۱۶.....	وضعیت ایران در ۵ تان ۱۳۵۷ به روایت روزنامه اطلاعات
۱۶.....	سرمقاله روزنامه اطلاعات در شش آبان ۵۷
۳۳.....	توصیف (تبیین)
۳۵.....	روزنامه آیندگان یکشنبه ۷ آبان ۱۳۵۷
۳۵.....	تلگراف به علمای همدان و گناباد
۳۷.....	تیرهای روزنامه خراسان پس از حادثه تیراندازی به مردم
۳۷.....	اولین گزارش از حادثه در روزنامه خراسان یکشنبه هفتم آبان ماه ۱۳۵۷
۴۰.....	گزارش روزنامه خراسان در هشتم آبان
۴۳.....	روحانیون و مردمی که در جریان تیراندازی گناباد مجروح شدند
۴۵.....	متن تلگراف حضرت آیت الله العظمی قمی
۴۸.....	مصاحبه روزنامه خراسان با مجروحان حادثه
۴۸.....	شیخ مهدی باصری مجروح
۵۰.....	اسناد ساواک و شهربانی
۵۰.....	سند شماره یک
۵۰.....	اسناد ساواک
۵۴.....	سند شماره دو
۵۶.....	سند شماره سه
۵۸.....	توصیف حادثه ۵ آبان ۱۳۵۷ گناباد در کتب

۶۱	اثرات حادثه ۵ آبان گناباد
۶۴	سند شماره چهار
۶۵	سند شماره پنج
۶۶	سند شماره شش
۶۸	سند شماره هفت
۶۹	سند شماره هشت
۷۰	سند شماره نه
۷۱	سند شماره ۱۰
۷۲	سند شماره یازده
۷۳	سند شماره دوازده
۷۵	سند شماره چهارده
۷۶	مصاحبه
۷۶	وضعیت مبارزاتی مردم گناباد
۷۶	حجه الاسلام عبدالجواد نصیری
۷۷	حجه الاسلام محمد باصری
۸۰	حجه الاسلام مدنی (ناشر الاسلام)
۸۰	حجه الاسلام سید مهدی ابراهیمی
۸۳	آقای حسن ابراهیمی
۸۴	حسین ابراهیمی
۸۸	حاج علی نمازی
۸۹	حاج ناصر نمازی
۸۹	حجه الاسلام و المسلمین رازی
۹۱	مصاحبه آقای اکبری
۹۴	حجه الاسلام مهدی خطیب (از سخنرانان مراسم)
۹۶	نتیجه
۹۷	تصاویری از اعتراضات مردم گناباد
۱۰۶	منابع

مقدمه

بعد از رسول خدا (ص) که انحرافی در جانشینی آن بزرگوار پدید آمد، جامعه اسلامی، همواره با چالش‌هایی مواجه بوده است. شهادت سبط رسول خدا (ص)، حسین بن علی (ع)، تأثیر فراوانی در جامعه تشیع و بشریت گذاشت و شیعیان همواره با شعار هیئات منا الذله، با ظالمان به مبارزه پرداخته‌اند... لذا سیر جدال حق و باطل و مبارزات صاحبان حق با اصحاب باطل در تاریخ، دارای فراز و نشیب‌هایی بوده است.

دوران معاصر، سراسری می‌باشد که آستان رویدادهای بعدی بوده است. مشروطیت یکی از حوادث تأثیرگذاری بود که در تحقیق برای مخالفت با استبداد و استعمار بود، اگرچه به انحراف کشیده شد، اما در حوادث بعدی تأثیر گذار ود. بعد از قیام امام در ۱۳۴۲، حوادثی باعث تسریع روند انقلاب شد که مهم‌ترین آنها، قیام ۱۰ دی ماه مردم قم بود که اثرات آن تا پیروزی انقلاب اسلامی نیز ادامه داشت. شهادت آیت الله سید مصطفی خمینی و سپس قیام ۱۷ شهریور تهران نقطه عطف در مبارزات مردم ایران به رهبری امام خمینی (ره) بر این مبارزات در سراسر ایران گسترش یافت. استان خراسان، یکی از مناطق پیشرو در انقلاب برره که نقش مهمی در حوادث انقلاب داشت. چهره‌های انقلابی فراوانی از جمله مرحوم بهلول گنابادی که سابقه مبارزه با پهلوی اول را در قضیه کشف حجاب و مسجد گوهرشاد در کارنامه داشت، مبارزات را ادامه می‌نمودند.

یکی از حرکات انقلابی مردم گناباد در پنجم آبان ماه ۱۳۵۷ اتفاق افتاد. به جرأت می‌توان گفت که این حادثه نقش فراوانی در گسترش حرکات ضد حکومتی در استان و حتی در کشور داشت. در این نوشته، این حادثه در سه بخش ریشه‌های حادثه، تبیین حادثه و اثرات آن بررسی خواهد شد.

ضرورت بحث:

از آنجائیکه این حادثه در آن شرایط سخت، راه گشا بود و از طرفی با تبلیغات فراوان و گزارشهای نادرست، سعی در تخطئه حرکت مردم داشته‌اند و ابعاد آن تا کنون به خوبی بررسی نشده است، لذا به نظر می‌رسد که پرداختن به این امر، لازم می‌باشد.

پیشینه بحث:

این موضوع در کتاب یا اثر مستقلی، "حادثه پنجم آبان گناباد" بررسی نشده است اما در کتب اسناد، در صفحه ۱۱۲ کتاب "روز شمار انقلاب اسلامی"، فقط گزارش روزنامه خراسان درج شده است. در کتاب گناباد از ... تا فردا" مرحوم هجرتی هم چند سطر به حادثه اشاره شده است. در مقدمه کتاب "روزهای زنجاری"، فقط نام این حادثه آمده است. لذا شرح مبسوطی از این حادثه در اثر مستقلی وجود ندارد و این سراز این جهت بدیع می‌باشد.

چند نکته:

۱. اسناد درج شده اسنادی هستند که از مراکز اسناد انقلاب اسلامی جمع آوری شده است و ممکن است، در سایر مراکز اسنادی وجود داشته باشد که محققان بعدی قطعاً آن‌ها را تکمیل خواهند نمود.

۲. ذکر نام افراد یا مصاحبه با آنان به این معنی نیست که افراد دیگر در این حادثه دخیل نبوده‌اند.

۳. بیان وقایع تاریخی صرفاً نقل تاریخ است و این نوشته گنجایش تبدیل حوادث را ندارد.

۴. به قول مرحوم امام (ره)، ملاک، حال کنونی افراد است و این نوشته به داده‌های تاریخی را درج نموده است.

از کلیه عزیزانی که برای تهیه و تدوین این نوشته، مصاحبه، تبیین حادثه یا در اختیار گذاشتن اسناد اینجانب را یاری دادند، به‌ویژه از امام جمعه شهرستان گناباد حجة الاسلام حاج آقای صادقی نسب، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، روزنامه خراسان، حسین فاطمی، جناب آقای

حاجیان (عکاس دوران انقلاب)، علی مؤمنی، محمدحسین گواهی، سرکارخانم صفیه رضائی و آقای عسکری تشکر می‌کنم.

موقعیت گناباد:

شهرستان گناباد در جنوب خراسان (رضوی) واقع شده است و طول جغرافیائی آن نسبت به نصف النهار گرینویچ ۵۸ درجه و ۵/۴۸ دقیقه و عرض جغرافیائی آن ۳۴ درجه و ۲۱ دقیقه می‌باشد و طولانی‌ترین روزهای سال حدود ۱۴ ساعت و ۲۰ دقیقه است و دارای بهترین موقعیت در جنوب خراسان (رضوی) است، زیرا راه مشهد به زابل و زاهدان (شرق ایران) مشهد به کرمان و بندرعباس (جنوب ایران) مشهد به یزد، صفهان (مرکز ایران) و بالعکس از این شهرستان می‌گذرد. شهرستان گناباد از طرف مشرق به شهرستان خواف، از شمال و شمال غربی به شهرستانهای تربت حیدریه و کاشمر و از مغرب و جنوب غربی به شهرستان فردوس و از جنوب به شهرستان قاین محدود است. (جغرافیای گناباد، ص ۱۲)

این حادثه از آنجایی که در حسینه اتفاق افتاده است لذا نیاز است نکاتی هر چند محدود به این مکان پرداخته شود.

نقش حسینه گناباد در انقلاب

مراکز مذهبی از قدیم الایام مرکز تصمیم‌گیریهای مهم بوده است؛ همان‌طور که در زمان رسول خدا ﷺ مسجد مرکز حکومت بود و تصمیم‌های مهم نظامی، سیاسی و اجتماعی در مسجد أخذ می‌شد. در حکومت امیرالمؤمنین علی (ع) مسجد نقش کلیدی و مهمی داشت. دوران انقلاب به دلیل اختناق موجود، مساجد و حسینه‌ها از اهمیت خاصی برخوردار بودند؛ حسینه گناباد هم از این قاعده مستثنا نبود. طبق شواهد و قرائن تاریخی، تصمیمات مهم و هماهنگی‌ها در این حسینه انجام می‌شد و نزدیک پیروزی انقلاب مرکز مهمی برای سازماندهی نیروهای انقلابی بود. روحانیون مبارز به خصوص ناشرالاسلام مدنی در این حوادث نقش برجسته‌ای داشتند. لازم به ذکر است این

حسینیه بعد از انقلاب هم مرکزی برای برای فعالیتهای فرهنگی و مذهبی بوده است و همواره در این حسینیه به امور محرومین و مستضعفین رسیدگی می‌شود.^۱

این اثر در سه بخش تنظیم شده است:

بخش اول به ریشه‌های حادثه می‌پردازد. این بخش شامل اسنادی است که حاکی از مبارزات اقشار گوناگون مردم انقلابی است.

بخش دوم، به توصیف حادثه می‌پردازد که شامل سه فصل می‌باشد: در فصل اول، توصیف حادثه در روزنامه‌ها است. فصل دوم، روایت حادثه در کتب است. در فصل سوم مصاحبه‌های شاهدان عینی و مجروحان حادثه درج شده است.

بخش سوم به نتایج و اثبات حادثه می‌پردازد. قبل از ورود به حادثه، برای آبان گناباد، برای تحلیل بیشتر و پی بردن به علت حادثه باید وضعیت ایران در آن دوره بررسی شود.

الف) وضعیت ایران در ۱۳۵۷

در هنگامی که زمزمه‌های نا آرامی‌های مردم ایران به فریاد بدل شده بود و جیمی کارتر به سلامتی محمدرضا پهلوی جام خود را بلند کرد و ایران را در دره‌ای بی ثبات در منطقه بی ثبات خاورمیانه خواند، آیا او در قول خود صادق بود یا در کمال بی خبری از وضعیت ایران به سر می‌برد، بعید به نظر می‌رسد که رئیس جمهوری دنیا را این همه در بی خبری باقی گذاشته باشند. در سال ۱۳۵۵ و ۱۳۵۶ با وجود اعمال سانسور بر مطبوعات ایران فضای سیاسی جامعه در صفحات مطبوعات، به گونه‌ای دیگر به تصویر کشیده می‌شد. بارها خبر از نا آرامی، زد و خوردها، ریزش‌های مسلحانه و دستگیری‌ها بود. کنار رفتن عباس هویدا، نخست وزیر که سیزده سال دولت را هدایت کرده بود، خبر از دگرگونی‌هایی می‌داد. در این سالها به نظر می‌رسید که نه تنها رنگ و روی محمدرضا پهلوی تغییر کرده بود، بلکه لحن کلام او نیز با گذشته تفاوت داشت. هر چند او هنوز تلاش می‌کرد خود را بر امور کشور مسلط نشان دهد و گاهی از موضع قدرت سخن می‌گفت، اما بر نکته دانان این امر

۱. برای مطالعه بیشتر مراجعه شود به کتاب روزهای زندگی به کوشش احمد یوسفی مقدم

معلوم گردیده بود که تحولات ایران به سویی دیگر می‌رود و کنترل اوضاع کشور از دست دولتمردان خارج شده است.

نیمه اول سال ۱۳۵۷ را هم آموزگار به سرآورد؛ این در حالی بود که هر روز در کشور حادثه‌ای رخ می‌داد، نا آرامی‌ها گسترش می‌یافت و تظاهرات، دامنه وسیعتری به خود می‌گرفت. در این تظاهرات هر روز تعدادی کشته می‌شدند و مراسم بزرگداشت کشته شده‌ها به صحنه درگیری تبدیل می‌شد و باز عده‌ای کشته می‌شدند و این رشته، سری دراز می‌یافت. (صورت جلسه‌های شورای عالی امنیت ملی رژیم پهلوی در سال ۱۳۵۷، ص ۳۳)

یک هفته بعد از آتش سوزی در سینما رکس آبادان، دولت جمشید آموزگار کنار رفت و مهندس جعفر شریف امامی، مأمور تشکیل کابینه گردید. محمدرضا پهلوی بعدها برکناری جمشید آموزگار را خطای استراتژیک خود برانند صریحاً اظهار داشت که در این مورد اشتباه کرده است. (پاسخ به تاریخ، ص ۱۳۷) اگر بایان دولت آموزگار با آتش سوزی سینما رکس مصادف شد، اما آغاز دولت امامی با جریان ۱۷ شهریور همراه بود و در آن روزها نفر از تظاهر کنندگان در میدان ژاله به شهادت رسیدند... که این امر دولت آشتی ملی را با سرانجام نیمی روبرو کرد... (پاسخ به تاریخ، ص ۳۵)

محمدرضا پهلوی در جلسه افتتاحیه مجلس شورای ملی و سنا ضمن اینکه به اشتباهات گذشته اعتراف کرد، ولی در عین حال تحریکات پست رده را عامل این حوادث می‌دانست. (مذاکرات مجلس شورای ملی، ۵۷/۷/۱۴، جلسه ۱۸۸، ص ۴)

در همین جلسه، محسن پزشکی پور، رهبر حزب پان ایرانیست که در دوار مختلف در گروه اقلیت قرار داشت طی سخنانی اظهار نمود: «ما هرچه طی این سه اجلاس گذشته روبرو دوره پیش که در اینجا بودیم فریاد زدیم که آقایان مسئولین قوانین را نقض نکنید، ظلم و ستم نکنید و اصل تفکیک قوا را محترم بشمارید، توجه نکردند و آن کسانی که در موضع مدیریت قوه مقننه، مسئولیت و وظیفه داشتند عمل کنند متأسفانه به وظیفه خودشان عمل نکردند و حالا امروز نتیجه این شد...» (مذاکرات مجلس شورای ملی، ۵۷/۷/۱۴، جلسه ۱۸۸، ص ۵)

هنوز دولت مستقر نگردیده بود که خبر احتمال خروج امام خمینی از نجف، نقل مجالس شد و دولت شریف امامی را در برابر بحرانی دیگر قرار داد. دولتمردان از آن وحشت داشتند که آیت الله به ایران عزیمت کند و لذا همان گونه که در جلسات شورای عالی امنیت مطرح شده است، دولت

مایل نبود امام به ایران بیاید و گمان آنها این بود که دوری ایشان از وطن مقرون به مصلحت است؛ اما این تدبیر خطا بود، چرا که مقصد سفر فرانسه بود، با آن امکانات تبلیغاتی فراوانی که داشت. در بحبوحه حوادثی که در کشور اتفاق می افتاد و کنترل آن از دست دولتمردان خارج شده بود، یک باره خبر احتمال خروج امام خمینی از عراق در مطبوعات منعکس گردید. سبب ایجاد محدودیتها برای امام خمینی، خواست دولت ایران بود. (صورت جلسه های شورای عالی امنیت ملی رژیم پهلوی در سال ۱۳۵۷، ص ۳۶)

به هر صورت، در نتیجه این کوشش های دیپلماتیک و مشاوره ها در شورای عالی امنیت ملی امام خمینی، مجبور به ترک عراق شد. ایشان در روز چهاردهم مهر ماه سال ۱۳۵۷ به همراه عده ای از هواداران و نزدیکان خود آن کشور را ترک نمودند تا مبارزات سیاسی خود را تداوم بخشند. این سفر مقدمه تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عمیقی در ایران گردید و بی شک اگر این سفر تحقق نمی یافت، شاید تحولات سیاسی ایران، شکل دیگری به خود می گرفت. (صحیفه امام، ج ۱، ص ۲۲۶)

در آن زمان، کشورهای مسلمان به خاطر ملاحظات سیاسی نمی توانستند به امام اجازه فعالیت سیاسی علیه رژیم پهلوی دهند و به علاوه امکانات رسانه ای بعضی کشورهای مسلمان برای رساندن پیام انقلاب به گوش جهانیان مناسب نبود. از این رو آیت الله خمینی، کشور غیرمسلمان را به عنوان مقصد سفر در نظر گرفت. فرانسوی ها در ابتدا ورود امام به پاریس اعلام کردند که به آیت الله خمینی اجازه فعالیت سیاسی نخواهند داد اما امام خمینی (ره) در مقابل اقدام دولت فرانسه واکنش تندی نشان دادند و اظهار نمودند حاضریم کشور فرانسه را ترک کنیم، اما دست از فعالیت خود برنداریم. (دلیل آفتاب، ص ۷۶)

با وجود این همه اعتراضات و ناراضیتهای، پیدا بود که دولت شریف امامی شانس ادامه کار را از دست بدهد و چنین نیز شد. پس از گسترش ناآرامی ها و ناتوانی دولت در کنترل اوضاع کشور، محمدرضا پهلوی سیاست وعد و وعید را پیشه کرد؛ بدین صورت که ابتدا دولت نظامی روی کار آورد و سپس گفت من صدای انقلاب شما مردم ایران را شنیدم که تأثیر منفی زیادی در جامعه گذاشت و نشانگر نهایت استیصال او بود. (اعترافات ژنرال، ص ۶۴)